

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР за травень 2020 року

Зміст

1. Щодо переривання перебігу позовної давності	4
2. Щодо порушення права учасника товариства	6
3. Щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно	10
4. Щодо припинення договору оренди земельної ділянки	12
5. Щодо продовження дії договору оренди нерухомого майна	15
6. Щодо відповідальності за несвоєчасну сплату заборгованості за спожитий природний газ	18
7. Щодо апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції у справі про банкрутство особою, яка не була залучена до участі у справі. Щодо осіб, які можуть звертатися з вимогами про визнання недійсними результатів аукціону	21
8. Щодо черговості погашення кредиторських вимог про відшкодування середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації	26
9. Щодо поширення дії мораторію на задоволення вимог кредиторів на залік забезпечених вимог до боржника в рахунок ціни майна	29
10. Щодо підстав звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору	33

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ОП КГС ВС	– Об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України
Конвенція	– Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод

1. Щодо переривання перебігу позовної давності

Подання позову з недодержанням правил підвідомчості/підсудності (навіть у разі наступного закриття провадження у справі, а не відмови в позові або повернення позову) не перериває перебігу позовної давності, але, разом з тим, з урахуванням конкретних обставин справи, може бути поважною причиною для поновлення строку позовної давності для звернення до суду за захистом порушеного права

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Приватного підприємства "Компанія Талант" (далі – ПП "Компанія Талант") до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості, в тому числі основної заборгованості 27 523,74 грн., інфляційних втрат та 3% річних, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У травні 2019 року ПП "Компанія Талант" звернулось до Господарського суду Харківської області з зазначеним позовом, який обґрунтувало тим, що на підставі видаткової накладної № 47930 від 16.02.2016 позивачем передано, а відповідачем отримано товар, вартість якого ОСОБА_1 оплачено не було.

Від відповідача ОСОБА_1 надійшла заява про застосування строку позовної давності до вимог ПП "Компанія Талант".

В обґрунтування поважності причин пропуску позовної давності ПП "Компанія Талант" вказує на те, що ним в межах строків позовної давності було подано позовну заяву до Держинського районного суду міста Харкова, за наслідками якої цим судом було відкрито провадження у справі з призначенням судового засідання, яке декілька раз було перенесено і тільки 13.05.2019 було винесено ухвалу про закриття провадження у справі з підстав того, що даній спір віднесено до господарського судочинства.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 08.08.2019 у справі № 922/1467/19 позов задоволено в повному обсязі.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 05.11.2019 рішення Господарського суду Харківської області від 08.08.2019 у справі № 922/1467/19 скасовано. Прийнято нове рішення, яким в задоволенні позову відмовлено.

Апеляційний господарський суд, відмовляючи в задоволенні позову з підстав пропуску ПП "Компанія Талант" позовної давності, виходив з того, що подання позову з недодержанням правил підвідомчості/підсудності, не перериває перебігу строку позовної давності.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів ОП КГС ВС не погодилась з вказаними висновками апеляційного суду, виходячи з такого.

Судом першої інстанції встановлено, що 01.02.2019, тобто в межах позовної давності, ПП "Компанія Талант" за захистом порушеного права звернулося до Держинського районного суду м. Харкова з позовною заявою до фізичної особи ОСОБА_1 про стягнення заборгованості у розмірі 27 523,74 грн. і Держинським

судом міста Харкова було відкрито провадження у справі за позовом ПП "Компанія Талант" та призначено справу до розгляду в судовому засіданні.

Проте, як встановлено судом першої інстанції, ухвалою Держинського районного суду міста Харкова від 13.05.2019 було закрито провадження у вказаній вище справі з тих підстав, що даний спір віднесено до господарської юрисдикції.

Матеріалами справи підтверджується, що 17.05.2019 ПП "Компанія Талант" звернулося до господарського суду Харківської області з позовом до фізичної особи ОСОБА_1, тобто через кілька днів після того, як позивач дізнався, що даний спір підвідомчий Господарському суду Харківської області.

Статтею 264 ЦК України визначено, що перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку. Позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач. Після переривання перебіг позовної давності починається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується.

Пред'явлення позову до суду – це реалізація позивачем права на звернення до суду. Саме з цією процесуальною дією пов'язується початок процесу у справі.

Відповідно до вимог процесуального законодавства суддя відкриває провадження у справі не інакше як на підставі заяви, поданої і оформленої в порядку, встановленому процесуальним кодексом.

Тобто, перебіг позовної давності шляхом пред'явлення позову може перериватися в разі звернення позивача до суду, в тому числі й направлення позовної заяви поштою, здійсненого з додержанням вимог процесуального законодавства. Якщо суд у прийнятті позовної заяви відмовив або повернув її, то перебіг позовної давності не переривається. Не перериває перебігу такого строку й подання позову з недодержанням правил підвідомчості, а також з іншим предметом спору та з іншими матеріально-правовими підставами.

Враховуючи викладене, колегія суддів ОП КГС ВС дійшла висновку, що подання позову з недодержанням правил підвідомчості/підсудності (навіть у разі наступного закриття провадження у справі, а не відмови в позові або повернення позову), не перериває перебігу позовної давності.

Дійшовши зазначеного висновку, ОП КГС ВС відступила від висновку щодо застосування наведених норм права у подібних правовідносинах, викладених у постановках КГС ВС від 24.04.2018 у справі № 908/828/17, від 11.09.2018 у справі № 904/191/18, від 11.12.2018 у справі № 917/100/17, від 11.12.2019 у справі № 924/1236/17, від 21.01.2020 у справі № 910/2538/19 про те, що в разі подання позову з недодержанням правил підсудності і наступного саме закриття провадження у справі, а не відмови або повернення позову, подання такого позову перериває перебіг позовної давності.

Тобто, у цій справі, з урахуванням строку виконання зобов'язання за видатковою накладною № 47930 від 16.02.2016, перебіг строку позовної давності розпочався 17.02.2016 та на момент звернення ПП "Компанія Талант" 17.05.2019

до господарського суду Харківської області з позовом до фізичної особи ОСОБА_1 сплинув.

У законодавстві відсутній перелік причин, які можуть бути визнані поважними для захисту порушеного права, у випадку подання позову з пропуском строку позовної давності. Тому, дане питання віднесено до компетенції суду, який розглядає судову справу по суті заявлених вимог.

Неправильним та несправедливим є покладення виключно на позивача відповідальності за помилку у визначенні підвідомчості відповідної справи і позбавлення його права на захист у спірних правовідносинах.

Враховуючи викладене, надавши оцінку наявним у справі доказам і доводам сторін, з огляду на факт відкриття провадження у справі Дзержинським районним судом м. Харкова та тривалий час розгляду справи, як наслідок – наявність підстав для позивача вважати, що його права будуть відновлені та захищені в судовому порядку, звернення позивача до господарського суду Харківської області з даною позовною заявою через кілька днів (через 3 дні) після того, як позивач дізнався, що даний спір відноситься до господарської юрисдикції, судом першої інстанції вірно становлено, що строк позивачем пропущено з поважних причин.

Виходячи з аналізу наведених вище норм та встановлених судами обставин справи, колегія суддів ОП КГС ВС погоджується з висновками суду першої інстанції за змістом прийнятого рішення від 08.08.2019 про наявність підстав для визнання причин пропуску позивачем строків позовної давності поважними та задоволення позову, і вважає їх такими, що відповідають вимогам матеріального та процесуального права.

Таким чином, ОП КГС ВС дійшла висновку, що подання позову з недодержанням правил підвідомчості/підсудності не перериває перебігу позовної давності, але, разом з тим, з урахуванням конкретних обставин справи, може бути поважною причиною для поновлення строку позовної давності для звернення до суду за захистом порушеного права.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.05.2020 у справі № 922/1467/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89321270>

2. Щодо порушення права учасника товариства

Рішення загальних зборів господарського товариства можуть бути визнані недійсними в судовому порядку у випадку недотримання процедури їх скликання, встановленої статтею 61 Закону України «Про господарські товариства». Зокрема, права учасника товариства можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання вимог закону про скликання і проведення загальних зборів, якщо він не зміг узяти участі у загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі в загальних зборах тощо

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Гімназія «Пріоритет» (далі – ТОВ «Гімназія «Пріоритет»),

за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання недійсними рішень загальних зборів, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 08.09.2017 по 21.02.2018 були проведені загальні збори учасників ТОВ «Гімназія «Пріоритет» щодо внесення відомостей до державного реєстру про зміни складу засновників товариства та установчих документів.

Згідно з протоколом загальних зборів учасників ТОВ «Гімназія «Пріоритет» № 38 від 08.09.2017, який підписаний головою зборів ОСОБА_3 та секретарем ОСОБА_10 прийнято до складу учасників товариства ОСОБА_3 на підставі свідоцтва про право на спадщину за законом, перерозподілено частки статутного капіталу товариства наступним чином: ОСОБА_3 – 20 % статутного капіталу; ОСОБА_2 – 20 % статутного капіталу; ОСОБА_1 – 60 % статутного капіталу; затверджено статут товариства у новій редакції. Відповідна інформація була внесена державним реєстратором до державного реєстру.

Із протоколу від 05.02.2018 № 41 позачергових загальних зборів учасників ТОВ «Гімназія «Пріоритет», підписаного головою зборів ОСОБА_3 та секретарем ОСОБА_10 вбачається, що у зв'язку із зменшенням статутного капіталу товариства відбувся перерозподіл часток статутного капіталу товариства, відповідно до якого частка у статутному капіталі товариства ОСОБА_3 збільшилася до 57 %, частки ОСОБА_1 з 60 % зменшилася до 28 %, а ОСОБА_2 з 20 % зменшилася до 15%.

Відповідно до протоколу загальних зборів учасників ТОВ «Гімназія «Пріоритет» № 42 були прийняті рішення про виключення ОСОБА_2 зі складу учасників товариства; зменшення статутного капіталу товариства; перерозподіл часток учасників товариства наступним чином: ОСОБА_3 – 67 %, ОСОБА_1 – 33 % у статутному капіталі, затверджено статут товариства у новій редакції.

У протоколі № 42 від 20.02.2018 було зазначено, що на зборах були присутніми учасник товариства ОСОБА_3 та запрошена директор товариства ОСОБА_12.

Відповідно до протоколу № 46 від 21.11.2018 на загальних зборах були присутні: ОСОБА_3, що володіє 67 % голосів, запрошена директор товариства ОСОБА_12, а ОСОБА_1 на збори не з'явився.

Позивач вважає, що рішення загальних зборів учасників товариства, оформлені протоколами № 38 від 08.09.2017, № 41 від 05.02.2019 та № 42 від 20.02.2018 є недійсними, оскільки прийняті з порушенням вимог закону та установчих документів ТОВ «Гімназія «Пріоритет».

Рішенням Господарського суду міста Києва від 02.07.2019, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 28.11.2019, позов ОСОБА_1 задоволено. Визнано недійсними рішення загальних зборів учасників ТОВ «Гімназія «Пріоритет», оформлені протоколами загальних зборів учасників товариства № 38 від 08.09.2017; № 41 від 05.02.2018; № 42 від 20.02.2018; № 46 від 21.11.2018.

ОЦІНКА СУДУ. Для визнання недійсними рішень загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав і законних інтересів

учасника (акціонера) товариства. Також слід з'ясувати дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори.

Підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства можуть бути: порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства; позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах; порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів. Разом з тим не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів господарського товариства, є підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень.

Згідно зі статтею 167 ГК України правомочність учасника (акціонера, члена) на участь в управлінні господарською організацією, зокрема, шляхом участі в загальних зборах, є однією зі складових корпоративних прав. Відтак зазначені права можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання порядку скликання і проведення загальних зборів, якщо учасник не зміг узяти участі у загальних зборах та/або належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо, тобто не зміг належним чином реалізувати своє право на участь в управлінні.

Стаття 145 ЦК України передбачає, що черговість та порядок скликання загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю встановлюються статутом товариства та законом.

Згідно з пунктом 15.8 статуту ТОВ «Гімназія «Пріоритет» (в редакції, чинній станом на момент прийняття рішень загальних зборів 08.09.2017) збори учасників вважаються правомочними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), що володіють у сукупності більш як 60 відсотками голосів. Збори засновників гімназії скликаються за вимогою будь-кого з учасників або виконавчого органу в особі директора (пункт 15.11 статуту).

В силу частини п'ятої статті 61 Закону України «Про господарські товариства» про проведення загальних зборів товариства учасники повідомляються передбаченим статутом способом із зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного; повідомлення повинне бути зроблене не менш як за 30 днів до скликання загальних зборів; будь-хто з учасників товариства вправі вимагати розгляду питання на загальних зборах за умови, що воно було ним поставлене не пізніше як за 25 днів до початку зборів; не пізніше як за 7 днів до скликання загальних зборів учасникам товариства повинна бути надана можливість ознайомитися з документами, внесеними до порядку денного зборів; з питань, не включених до порядку денного, рішення можуть прийматися тільки за згодою всіх учасників, присутніх на зборах.

Рішення загальних зборів господарського товариства можуть бути визнаними недійсними в судовому порядку у випадку недотримання процедури їх скликання, встановленої статтею 61 Закону України «Про господарські товариства». Права

учасника товариства можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання вимог закону про скликання і проведення загальних зборів, якщо він не зміг узяти участі у загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі в загальних зборах тощо.

Суди попередніх інстанцій установили, що ОСОБА_1 не був повідомлений у жодний спосіб про проведення загальних зборів ТОВ «Гімназія «Пріоритет» 08.09.2017, оформлених протоколом № 38 від 08.09.2017, що вплинуло на можливість реалізації ним права на управління справами товариства шляхом участі в загальних зборах, ознайомлення з документами, які виносилися на їх розгляд, висловлення своєї думки щодо питань порядку денного, внесення своїх питань до порядку денного тощо. Ні відповідач, ні ОСОБА_3 не спростували доводів позивача про зворотне.

Учасник товариства ОСОБА_2 також вказувала, що не була повідомлена про проведення загальних зборів учасників товариства 08.09.2017, про порядок денний, дату та місце їх проведення і не була присутня на цих зборах.

Отже, недотримання порядку скликання загальних зборів учасників товариства в частині повідомлення позивача про проведення зборів 08.09.2017, прийняття ними рішень за відсутності позивача, не повідомленого про їх проведення, є порушенням вимог закону та статуту товариства, порушує права позивача як учасника на участь в управлінні справами товариства.

Установивши факт неповідомлення позивача про час, місце і порядок денний зборів, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про наявність правових підстав для визнання недійсними прийнятих на зборах рішень оформлених протоколом № 38 від 08.09.2017, адже право позивача на управління товариством шляхом участі у загальних зборах його учасників є порушеним.

Встановлені судами обставини недійсності рішень загальних зборів учасників товариства, оформлених протоколом № 38 від 08.09.2017, свідчать про те, що оспорювані рішення загальних зборів учасників товариства, оформлені протоколами № 41 від 05.02.2018, № 42 від 20.02.2018, № 46 від 21.11.2018 ОСОБА_1, які містили порядок денний питань, що належали виключно до компетенції загальних зборів учасників товариства і безперечно мали бути скликані відповідно до встановленої процедури повідомлення учасників товариства про дату та час їх проведення, питання що виносились на вирішення загальних зборів тощо, є недійсними так як прийняті за відсутності дійсного складу учасників товариства і необхідного кворуму, скликання цих зборів, їх проведення, обрання голови зборів, підписання протоколів відбулося особою, що не була уповноважена на це учасниками товариства.

Зважаючи на викладене, КГС ВС дійшов висновку про залишення рішення суду першої інстанції та постанови апеляційної інстанції без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.05.2020 у справі № 910/3722/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89269310>

3. Щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно є юридичним фактом, який полягає в офіційному визнанні та підтвердженні державою набутого особою речового права на нерухомість та є елементом в юридичному складі (сукупності юридичних фактів), який призводить до виникнення речових прав. При цьому, реєстрація права власності хоча і є необхідною умовою, з якою закон пов'язує виникнення речових прав на нерухоме майно, однак реєстраційні дії є похідними від юридичних фактів, на підставі яких виникають, припиняються чи переходять речові права, тобто державна реєстрація сама по собі не є способом набуття права власності

КГС ВС розглянув справу за позовом Бучанської міської ради до Ірпінської міської ради про визнання незаконним та скасування рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень на майновий комплекс; скасування запису про державну реєстрацію прав; скасування свідоцтва про право власності, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Ірпінської міської ради від 03.01.2007 № 321-11-V передано безоплатно в комунальну власність територіальної громади м. Буча будівлі та споруди Ірпінської міської лікарні по вул. Польова, 19 в м.Буча; рішенням від 03.01.2007 № 324-11-V доручено Ірпінському відділу охорони здоров'я прийняти в безоплатне користування будівлі та споруди Ірпінської міської лікарні по вул. Польова, 19 в м.Буча.

У подальшому Ірпінська міська рада рішеннями від 18.09.2007 № 855-26-V та № 856-26-V зупинила дію цих двох рішень.

На підставі рішення виконавчого комітету Ірпінської міської ради від 25.11.2008 № 283/41 КП КОР "Ірпінське бюро технічної інвентаризації" оформлено свідоцтво про право власності територіальної громади міста Ірпеня в особі Ірпінської міської ради на єдиний майновий комплекс КЗ "Ірпінська центральна міська лікарня" у м. Буча по вул. Польова, 19 (далі – спірний майновий комплекс). Державну реєстрацію права комунальної власності за відповідачем на спірний майновий комплекс проведено 04.07.2015

У липні 2019 року року Бучанська міська рада звернулась до суду з вище зазначеним позовом до Ірпінської міської ради.

Рішенням Господарського суду Київської області, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду, в позові відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Метою звернення позивача з даним позовом є захист набутого за його твердженням ще в 2007 році права комунальної власності на спірний майновий комплекс внаслідок передачі містом Ірпінь цього майна у власність територіальної громади міста Буча. Порушення свого права позивач вбачає в оформленні шляхом

здійснення державної реєстрації у 2015 році речового права на спірне майно за територіальною громадою міста Ірпеня (в особі відповідача). Отже, за змістом заявленого позову між містом Буча та містом Ірпінь має місце спір про право власності на нерухоме майно.

У статті 328 ЦК України визначено презумпцію правомірності набуття права власності. Право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

Статтею 329 ЦК України передбачено, що юридична особа публічного права (до якої належать обидві сторони даного спору) набуває право власності на майно, передане їй у власність, та на майно, набуте нею у власність на підставах, не заборонених законом.

Так, згідно зі статтею 182 ЦК України (у редакції, чинній станом на 2007 рік) право власності та інші речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.

У постанові від 04.06.2018 у справі № 653/1096/16-ц ВП ВС зазначила, що для цілей визначення наявності в особі права володіння нерухомим майном застосовується принцип реєстраційного підтвердження володіння, який полягає в тому, що особа, яка зареєструвала право власності на об'єкт нерухомості, набуває щодо нього всі повноваження власника, визначені в частині першій статті 317 ЦК України, у тому числі й право володіння.

У період з 2007 по 2015 роки (тобто з моменту, з якого позивач вважає себе власником спірного майна і до моменту реєстрації права власності на це майно за відповідачем) законодавство, яким врегульовано порядок оформлення речових прав на нерухоме майно, неодноразово змінювалось, проте зі збереженням законодавцем загальних вимог щодо обов'язковості здійснення державної реєстрації речового права, тобто визнання правопорядком, як завершальної стадії юридичного складу набуття особою права власності на нерухоме майно.

Отже, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно є юридичним фактом, який полягає в офіційному визнанні та підтвердженні державою набутого особою речового права на нерухомість та є елементом в юридичному складі (сукупності юридичних фактів), який призводить до виникнення речових прав. При цьому реєстрація права власності хоча і є необхідною умовою, з якою закон пов'язує виникнення речових прав на нерухоме майно, однак реєстраційні дії є похідними від юридичних фактів, на підставі яких виникають, припиняються чи переходять речові права, тобто державна реєстрація сама по собі не є способом набуття права власності.

Судами встановлено, що позивач, стверджуючи про набуття права власності на спірний майновий комплекс ще у 2007 році, не надав доказів вчинення ним станом на момент звернення з позовом передбаченого чинним законодавством комплексу послідовних юридично значимих дій з оформлення відповідного речового права, які б свідчили про завершення юридичного складу набуття

повноважень власника нерухомого майна, тоді як відповідач оформив та здійснив державну реєстрацію права комунальної власності на спірний майновий комплекс у 2015 році.

КГС ВС звертає увагу, що в даному випадку між позивачем та відповідачем існує не вирішений у встановленому порядку (зокрема із застосуванням визначеного ЦК України механізму визнання права власності) спір про право власності на об'єкт нерухомого майна. Проте позивач шляхом подання даного позову намагається оспорити право власності відповідача виключно у площині здійснення похідних реєстраційних дій щодо майна. Зазначене з огляду на визначений законодавством порядок набуття речових прав на нерухомість та принцип диспозитивності господарського судочинства (стаття 14 ГПК України) унеможлиблює вирішення такого спору судом по суті при розгляді заявлених позовних вимог.

У зв'язку з чим відсутні правові підстави для задоволення позову, оскільки Бучанська міська рада в межах розгляду даного спору не довела набуття у встановленому законодавством порядку речового права, на захист якого подано даний позов і що державна реєстрація права власності на спірне нерухоме майно за Ірпінською міською радою порушує таке речове право позивача.

Враховуючи викладене, КГС ВС керуючись положеннями статті 311 ГПК України змінив рішення судів першої й апеляційної інстанцій, виклавши їх мотивувальні частини в редакції своєї постанови.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.05.2020 у справі № 911/1902/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89402201>

4. Щодо припинення договору оренди земельної ділянки

Завершення будівництва та прийняття до експлуатації об'єкта будівництва є підставою для припинення на вимогу орендаря договору оренди земельної ділянки, на якій здійснювалось будівництво, що може бути вчинено також шляхом розірвання договору оренди в судовому порядку, у тому числі і в разі відсутності згоди на припинення договору з боку орендодавця. При цьому положення статті 120 ЗК України не застосовуються у такому випадку, оскільки не врегульовують питання переходу права власності на багатоквартирний будинок

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Градбуд-1" (далі – ТОВ "Градбуд-1") до Київської міської ради (далі – КМР) про розірвання договору оренди земельної ділянки та договору про внесення змін та доповнень до договору оренди земельної ділянки, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі рішення КМР від 24.11.2005 № 433/2894 "Про передачу земельної ділянки ТОВ "Градбуд-1" для будівництва житлових з вбудованими торговельно-офісними приміщеннями на вул. Богатирській, 6 в Оболонському районі м. Києва"

між КМР (орендодавець) і ТОВ "Градбуд-1" (орендар) 16.08.2006 укладено договір оренди земельної ділянки (далі – договір).

На підставі договору №19/11/13-Б, укладеного 19.11.2013 між ТОВ "Градбуд-1" (замовник) та ТОВ "ЖБК "Управдом" (виконавець), за дорученням власників квартир (інвесторів) передав, а виконавець прийняв для утримання та експлуатаційного обслуговування житловий та нежитловий фонд та прибудинкову територію з усіма внутрішньобудинковими мережами у складі житлових будинків № 1 та № 2 з вбудованими торгівельно-офісними приміщеннями на вул. Богатирській, 6 в Оболонському районі м. Києва згідно з актами приймання-передачі.

ТОВ "Градбуд-1" листом від 12.07.2019 звернулося до КМР із заявою про дострокове припинення договору на підставі частини другої статті 19 Закону України "Про оренду землі", долучивши до цього листа відповідні докази введення будинків в експлуатацію та передачу їх на обслуговування іншій організації. Факт отримання КМР 15.07.2019 заяви позивача підтверджується наявною в матеріалах справи копією рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення та сторонами не заперечувався. КМР залишено без відповіді зазначену заяву, питання про розірвання договору не вирішено на час звернення до суду.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 14.11.2019 позов задоволено повністю: розірвано договір оренди земельної ділянки, укладений між ТОВ "Градбуд-1" та КМР.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 15.01.2020 рішення Господарського суду міста Києва від 14.11.2019 у справі № 910/10752/19 скасовано; прийнято нове рішення, яким в задоволенні позову відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частин першої та другої статті 651 ЦК України зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Частиною другою статті 19 Закону України "Про оренду землі" передбачено, що після завершення будівництва та прийняття об'єкта в експлуатацію добросовісний орендар земельної ділянки, наданої для потреб будівництва та обслуговування відповідного об'єкта, має право на першочергове укладення договору оренди землі на строк до 50 років або припинення дії договору оренди землі.

На підставі аналізу наведених норм, колегія КГС ВС дійшла висновку про те, що завершення будівництва та прийняття до експлуатації об'єкта будівництва є підставою для припинення на вимогу орендаря договору оренди земельної ділянки, на якій здійснювалось будівництво, що може бути вчинено також шляхом

розірвання договору оренди в судовому порядку, у тому числі і в разі відсутності згоди на припинення договору з боку орендодавця.

Також колегія КГС ВС критично сприйняла посилання суду апеляційної інстанції на статтю 120 ЗК України як на підставу відмови у задоволенні позовних вимог, виходячи з такого.

У частинах першій та другій статті 120 ЗК України встановлено, що у разі набуття права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, що перебувають у власності, користуванні іншої особи, припиняється право власності, право користування земельною ділянкою, на якій розташовані ці об'єкти. До особи, яка набула право власності на жилий будинок, будівлю або споруду, розміщені на земельній ділянці, що перебуває у власності іншої особи, переходить право власності на земельну ділянку або її частину, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення. Якщо жилий будинок, будівля або споруда розміщені на земельній ділянці, що перебуває у користуванні, то в разі набуття права власності на ці об'єкти до набувача переходить право користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені, на тих самих умовах і в тому ж обсязі, що були у попереднього землекористувача.

Системний аналіз статті 120 ЗК України свідчить, що наведені правові норми не регулюють питання переходу права власності на багатоквартирний будинок. У порядку *obiter dictum* Верховний Суд зазначає, що саме таке правове регулювання з боку законодавця є виправданим та логічним, оскільки конкретний момент переходу права власності на багатоквартирний будинок до його співвласників чинним законодавством не визначено, з огляду на специфіку такого об'єкту права власності.

З огляду на викладене, а також те, що як встановлено судами попередніх інстанцій, будівництво на орендованій згідно з договором оренди земельній ділянці є завершеним, об'єкт будівництва прийнятий до експлуатації, збудовані об'єкти передані на баланс для обслуговування експлуатуючій організації (ТОВ "ЖБК "Управдом"), що підтверджується відповідними актами приймання-передачі, колегія суддів КГС ВС вважає помилковою позицію суду апеляційної інстанції щодо недоведення позивачем факту припинення використання наданою йому в оренду земельною ділянкою. За наведених обставин КГС ВС вважає обґрунтованими висновок суду першої інстанції про припинення орендарем використання орендованої земельної ділянки для будівництва, експлуатації та обслуговування житлового комплексу, у зв'язку з чим договір оренди підлягає розірванню.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.05.2020 у справі № 910/10752/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89518094>

5. Щодо продовження дії договору оренди нерухомого майна

Якщо після укладення сторонами договору оренди не було істотного порушення договору другою стороною, істотної зміни стану об'єкта оренди, як і не було зміни централізованих цін і тарифів, тобто не було жодної із визначених законом та договором підстав для внесення змін до цього договору, то відсутні підстави для задоволення позову про внесення змін до договору оренди нерухомого майна

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-технічна книга» (далі – ТОВ «Науково-технічна книга») до Управління комунальної власності департаменту економічного розвитку Львівської міської ради (далі – УКВ) про внесення змін до договору оренди нерухомого майна, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

25.06.2009 між УКВ (орендодавець) та ТОВ «Науково-технічна книга» (орендар) було укладено договір оренди нерухомого майна, термін дії якого визначений на 10 років, з 25.06.2009 до 25.06.2019 включно.

За погодженням з орендодавцем у 2011 році ТОВ «Науково-технічна книга» здійснив реставрацію об'єкта оренди з пристосуванням приміщень під крамницю, кафе та кав'ярню, що підтверджується Декларацією про готовність об'єкта до експлуатації, зареєстрованою Інспекцією ДАБК у Львівській області.

12.06.2018 ТОВ «Науково-технічна книга» (орендар) звернувся до УКВ (орендодавця) із заявою про продовження з 26.06.2019 договору оренди від 25.06.2009 на строк 9 років 360 днів, за результатами розгляду якої УКВ видало наказ від 02.08.2018 № 395-О про продовження договору оренди № Г-7202-9 від 25.06.2009 шляхом укладення договору оренди на строк 9 років 360 днів з 26.06.2019; на виконання наказу укладено 3-сторонній договір між ТОВ «Науково-технічна книга», УКВ та ТОВ «Гал-Світ» на проведення оцінки орендованих нежитлових приміщень з метою визначення їх вартості для розрахунку розміру орендної плати. Згідно з висновком про вартість майна, складеного ТОВ «Гал-Світ» від 22.08.2018 вартість об'єкта оцінки станом на 31.07.2018 становить 56 272 000, 00 грн без ПДВ. Вказаний звіт про оцінку майна пройшов рецензування відповідно до рецензії № 2129/е від 28.08.2018 та був затверджений наказом УКВ № 2719/е від 29.08.2018, в якому вказано, що результати оцінки майна є чинними протягом 6 місяців від дати її проведення, якщо інший термін не передбачено в звіті про оцінку.

09.11.2018 ТОВ «Науково-технічна книга» звернувся до УКВ із заявою про застосування коефіцієнта 0,5 до орендної ставки при укладенні на новий строк договору оренди нежитлових приміщень у зв'язку із здійсненням невід'ємних поліпшень орендованого майна.

ТОВ «Науково-технічна книга» надав УКВ складений на його замовлення судовим експертом Мельником О.П. висновок експерта № 40-18 від 27.12.2018, згідно з яким ринкова вартість невід'ємних поліпшень нежитлових приміщень,

здійснених ТОВ «Науково-технічна книга» станом на 27.12.2018, становить 11 602 630, 00 грн без ПДВ.

Далі, на підставі звернення УКВ (лист від 07.02.2019) про поновлення звіту про оцінку майна, ТОВ «Гал-Світ» склало звіт про оцінку майна станом на 31.12.2018 та висновок про вартість майна, згідно з яким ринкова вартість нежитлових приміщень у становить вже 66 732 500, 00 грн без ПДВ. Звіт про оцінку майна станом на 31.12.2018 пройшов рецензування згідно з рецензією № 19-02-10 від 14.02.2019 та затверджений наказом УКВ № 2899/е від 15.02.2019.

18.02.2019 УКВ (орендодавець) та ТОВ «Науково-технічна книга» (орендар) уклали договір оренди нерухомого майна (будівель, споруд, приміщень) № Г-11684-19, відповідно до умов якого орендодавець передає орендарю в оренду нежитлові приміщення, пунктом 1.3 договору встановлено, що згідно із звітом про оцінку, затвердженим наказом УКВ № 2899/е від 15.02.2019, станом на 31.12.2018 вартість об'єкта оренди становить 66 732 500, 00 грн без ПДВ.

Після укладення договору оренди ТОВ «Науково-технічна книга» звернувся до УКВ листом від 11.04.2019, в якому запропонував внести зміни до пунктів 1.3 та 5.1 договору оренди № Г-11684-19 від 18.02.2019 у зв'язку з тим, що при укладенні цього договору необхідно було застосовувати звіт про оцінку майна станом на 31.07.2018, а також коефіцієнт 0,5 до орендної ставки при визначення розміру орендної плати. З зазначеною пропозицією орендодавець не погодився, вказавши у своєму листі, що до наданого Позивачем висновку експерта № 40-18 вартість невід'ємних поліпшень станом на 27.12.2018 становить 11 602 630, 00 грн без ПДВ, що складає 17 % від ринкової вартості об'єкта оренди, в той час як коефіцієнт 0,5 застосовується за умови проведення орендарем невід'ємних поліпшень, вартість яких становить більше 20 % ринкової вартості об'єкта оренди.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно зі статтею 11 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» у разі якщо на момент продовження дії договору оренди остання оцінка об'єкта оренди була зроблена більш як три роки тому, для продовження (поновлення) договору оренди проводиться оцінка об'єкта оренди. Оцінка об'єкта оренди здійснюється за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до пункту 2 Методики оцінки об'єктів оренди, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.1995 № 629 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 02.01.2003 № 3), з наступними змінами, результати незалежної оцінки є чинними протягом шести місяців від дати оцінки, якщо інший строк не передбачений у звіті щодо незалежної оцінки.

Як встановив апеляційний господарський суд у звіті про оцінку майна станом на 31.07.2018 не вказаний строк чинності результатів оцінки.

Таким чином, абсолютно правильним є висновок суду апеляційної інстанції про те, що оцінка об'єкта оренди, проведена станом на 31.07.2018, втратила чинність 31.01.2019 і не могла бути застосована при укладенні сторонами договору оренди від 18.02.2019.

КГС ВС вважає, що висновки господарського суду першої інстанції у цій частині є помилковими (щодо чинності упродовж 3-х років результатів оцінки об'єкта оренди, проведеної станом на 31.07.2018), оскільки стаття 11 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» не встановлює строку чинності результатів оцінки. Вказана норма встановлює обов'язковість проведення оцінки об'єкта оренди для продовження (поновлення) договору оренди якщо на момент продовження дії договору оренди остання оцінка об'єкта оренди була зроблена більш як три роки тому.

Судами встановлено, що у попередньому договорі оренди від 25.06.2009 була застосована оцінка об'єкта оренди станом на 01.04.2009, а тому для продовження (поновлення) договору оренди в силу статті 11 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» проведення оцінки об'єкта оренди було обов'язковим.

Проте, як вже зазначалося, на момент укладення сторонами договору оренди від 18.02.2019, яким фактично продовжено (поновлено) з 26.06.2019 договір оренди від 25.06.2009, оцінка об'єкта оренди, проведена станом на 31.07.2018, не могла бути застосована, оскільки втратила чинність 31.01.2019.

Як правильно зазначив апеляційний господарський суд, для укладення договору оренди УКВ на підставі пункту 1.1 договору від 20.08.2018, яким встановлено обов'язок ТОВ «Гал-Світ» виконати (поновити) роботи з оцінки майна з метою визначення вартості об'єкта оренди, правомірно звернувся 07.02.2019 до оцінювача про поновлення оцінки об'єкта оренди і така оцінка була проведена станом 31.12.2018.

Вказаною оцінкою визначено вартість об'єкта оренди в сумі 66 732 500, 00 грн без ПДВ. Ця оцінка пройшла рецензію і затверджена наказом УКВ від 15.02.2019 та правомірно застосована сторонами у пункті 1.3 договору оренди від 18.02.2019.

Апеляційний господарський суд встановив, що в пункті 1.1 договору від 20.08.2018 сторони погодили можливість поновлення результатів проведення оцінки і з урахуванням положень Національного стандарту №1 затвердженого постановою КМУ від 10.09.2003 №1440, в такому випадку укладення нового договору законом не вимагається.

Також, у позовній заяві Позивач вказував на те, що вартість здійснених ним невід'ємних поліпшень об'єкта оренди згідно з висновком експерта № 40-18 від 27.12.2018 становить 11 602 630, 00 грн без ПДВ, що складає більше 20 % вартості об'єкта оренди і він має право на застосування коефіцієнта 0,5 до орендної ставки при переукладенні договору оренди.

Разом з тим, як доцільно зазначив апеляційний господарський суд, навіть з урахуванням визначеної висновком експерта № 399/19 від 16.09.2019 вартості невід'ємних поліпшень в сумі 12 147 729, 17 грн без ПДВ, їх вартість становить лише 18,22 % від вартості об'єкта оренди в сумі 66 672 500, 00 грн без ПДВ.

Вказані обставини свідчать про відсутність у ТОВ «Науково-технічна книга» права на застосування коефіцієнта 0,5 до орендної ставки при розрахунку орендної плати.

Згідно з положеннями статті 21 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" розмір орендної плати може бути змінено за погодженням сторін. Розмір орендної плати може бути змінено на вимогу однієї з сторін, якщо з незалежних від них обставин істотно змінився стан об'єкта оренди, а також в інших випадках, встановлених законодавчими актами України.

За умовами договору оренди від 18.02.2019 (п.5.12) розмір орендної плати переглядається на вимогу однієї із сторін у разі зміни централізованих цін і тарифів та в інших випадках, передбачених чинним законодавством України.

Як встановив апеляційний господарський суд, після укладення сторонами договору оренди від 18.02.2019 не було істотного порушення договору другою стороною, істотної зміни стану об'єкта оренди, як і не було зміни централізованих цін і тарифів, тобто не було жодної із визначених законом та договором підстав для внесення змін до цього договору.

У постанові ВП ВС від 12.02.2019 у справі № 914/2649/17 викладена правова позиція, згідно з якою за відсутності відповідного договірної чи законодавчого обґрунтування внесення відповідних змін до договору у судовому порядку та за відсутності згоди іншої сторони у позові слід відмовити.

За результатами розгляду касаційної скарги ТОВ «Науково-технічна книга» у цій справі, КГС ВС залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції, якою відмовлено в позові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.05.2020 у справі № 914/1085/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89348495>

6. Щодо відповідальності за несвоєчасну сплату заборгованості за спожитий природний газ

Частина третя статті 7 Закону "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" є нормою прямої дії, а, відтак, її застосування до споживачів не ставиться у залежність від виконання будь-яких інших умов поряд з їх обов'язком щодо погашення заборгованості за спожитий природний газ у строк до набрання чинності 30.11.2016 цим Законом. При цьому, виконання даної норми не залежить від факту включення підприємства-споживача до реєстру підприємств, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості

КГС ВС розглянув справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (далі – АТ "НАК "Нафтогаз України») до Державного підприємства зовнішньоекономічної діяльності "Укрінтеренерго" (далі – ДПЗД "Укрінтеренерго") про стягнення – пені, 3% річних, інфляційних втрат, в якій зазначене таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

20.12.2012 між АТ "НАК "Нафтогаз України» (продавець) та ДПЗД "Укрінтеренерго" (покупець) було укладено договір купівлі-продажу природного газу (далі – Договір), відповідно до умов якого (п. 1.1, п. 2.1) продавець зобов'язався передати у власність покупцю у 2013 році (з 01.01.13 по 31.12.13) природний газ обсягом 3687,367 тис. куб. м, а покупець зобов'язався прийняти та оплатити цей природний газ (далі також – газ).

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін апеляційним судом, стягнуто з ДПЗД "Укрінтеренерго" 10 322 897, 02 грн основного боргу, 118 395,39 грн інфляційних втрат, 238 242,02 грн 3 % річних та 610 154, 29 грн пені, та видано наказ на примусове виконання рішення.

На виконання наказу у виконавчому провадженні ДПЗД "Укрінтеренерго" 24.06.2015 було сплачено 11 999 839, 28 грн, з яких 10 908 944, 80 грн – основний борг, 1 090 894, 48 – виконавчий збір.

Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, АТ "НАК "Нафтогаз України» зазначив, що ДПЗД "Укрінтеренерго" несвоєчасно виконав зобов'язання щодо погашення заборгованості за Договором, стягнутої рішенням Господарського суду міста Києва від 01.09.2014 у справі № 910/11450/14, у зв'язку з чим має сплатити 141 068, 34 грн – пені, 367 220, 90 грн – 3% річних, 7 441 220, 49 грн – інфляційних втрат, нарахованих за період прострочення боржника.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 16.05.2019 позовні вимоги у даній справі задоволено.

За наслідками перегляду цієї справи в апеляційному порядку, постановою Північного апеляційного господарського суду від 16.10.2019 рішення господарського суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення про відмову у позові.

ОЦІНКА СУДУ

30.11.2016 набрав чинності Закон України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії", яким визначено комплекс організаційних та економічних заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення.

Відповідно до статті 2 Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" дія цього Закону поширюється на відносини із врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії.

Частиною третьою статті 7 Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення

за спожиті енергоносії" передбачено, що на заборгованість за природний газ, використаний для виробництва теплової та електричної енергії, надання послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води, погашену до набрання чинності цим Законом, неустойка (штраф, пеня), інфляційні нарахування, проценти річних не нараховуються, а нараховані підлягають списанню з дня набрання чинності цим Законом.

Частина третя статті 7 Закону "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" є нормою прямої дії, а, відтак, її застосування до споживачів не ставиться у залежність від виконання будь-яких інших умов поряд з їх обов'язком щодо погашення заборгованості за спожитий природний газ у строк до набрання чинності 30.11.2016 цим Законом. При цьому, виконання даної норми не залежить від факту включення підприємства-споживача до реєстру підприємств, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості, оскільки в силу частини 1 статті 58 Конституції України зазначений Закон не має зворотної дії в часі, не поширюється на правовідносини з розрахунків за поставлений природний газ, які проведено до набрання ним чинності, а визначає порядок врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій за спожитий природний газ, що не була погашена боржниками станом на 30.11.2016.

Отже, частиною 3 статті 7 Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" законодавець запровадив чіткий механізм звільнення боржників від відповідальності за несвоєчасну сплату заборгованості за спожитий природний газ та встановив заборону на нарахування боржникам (споживачам) неустойки, інфляційних втрат, відсотків річних на суми основної заборгованості за договорами поставки природного газу за умов її погашення боржниками до набрання чинності цим Законом.

Судом апеляційної інстанції достеменно встановлено, що на день набрання чинності зазначеним Законом ДПЗД "Укрінтеренерго" не мав перед АТ "НАК "Нафтогаз України» кредиторської заборгованості за спожитий природний газ за Договором.

Щодо доводів АТ "НАК "Нафтогаз України» про те, що Договір укладався виключно для постачання природного газу для його власних потреб, а тому дані правовідносини не підпадають під дію Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії", то у цій частині КГС ВС зазначив таке.

Згідно даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань видами діяльності ДПЗД "Укрінтеренерго" є, зокрема, виробництво та постачання електричної енергії.

В свою чергу, відповідно до приписів статті 1 Закону заборгованістю, що підлягає врегулюванню відповідно до цього Закону, зокрема, є кредиторська заборгованість перед постачальником природного газу теплопостачальних та теплогенеруючих організацій за спожитий природний газ, використаний для виробництва теплової та електричної енергії, надання послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води.

При цьому, у п.1.2 Договору, сторонами визначено, що газ, що продається за договором, використовується покупцем виключно для виробництва теплової енергії, яка споживається бюджетними установами та організаціями та іншими споживачами.

Отже, як правильно відмічено апеляційним судом, ДПЗД"Укрінтеренерго" від АТ "НАК "Нафтогаз України» отриманий природний газ використовувався для виробничих потреб його філії – Калуської ТЕЦ, тобто для виробництва теплової та електричної енергії, а тому у даному випадку йдеться про використання ДПЗД"Укрінтеренерго" газу, поставленого для власних потреб для забезпечення виду діяльності – виробництва теплової та електричної енергії.

З огляду на викладене, колегія суддів КГС ВС погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про те, що дані правовідносини підпадають під дію Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії", а тому нарахування пені, 3% річних та інфляційних втрат за наявності імперативної норми Закону, яка обмежує АТ "НАК "Нафтогаз України» в цьому праві та задоволення такого позову, суперечитиме як наведеній нормі Закону, так і принципам розумності та справедливості.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.05.2020 у справі № 910/17428/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89539168>

7. Щодо апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції у справі про банкрутство особою, яка не була залучена до участі у справі.

Щодо осіб, які можуть звертатися з вимогами про визнання недійсними результатів аукціону

У разі надходження апеляційної скарги від особи, яка не приймала участі у розгляді справи, але вважає, що судом в оскаржуваному рішенні вирішено питання про її права та інтереси: суд має першочергово з'ясувати, чи стосується оскаржуване судове рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника і лише після встановлення таких обставин вирішити питання про залучення такої особи у якості третьої особи та про скасування судового рішення, а у випадку встановлення, що права заявника оскаржуваним судовим рішенням не порушені та питання про її права і обов'язки стосовно сторін у справі судом першої інстанції не вирішувалися - закрити апеляційне провадження, оскільки в останньому випадку така особа не має права на апеляційне оскарження рішення суду.

Рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, лише тоді, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не може братися до уваги.

Вимагати визнання недійсними результатів аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть боржник (зокрема арбітражний керуючий від імені боржника,) кредитори, зареєстровані учасники аукціону, особи, які вважають себе власником майна, що виставляється на аукціон. Інші особи, які бажали взяти участь в аукціоні (мали інтерес), та не були зареєстровані і не змогли взяти участь в аукціоні, з такими вимогами звертатись не можуть.

КГС ВС розглянув справу за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю "Фінансова група Авеста" (ТОВ "ФГ Авеста") про банкрутство Відкритого акціонерного товариства "Київхімволокно" (далі - ВАТ "Київхімволокно"), і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою попереднього засідання від 19.12.2016 затверджено реєстр вимог кредиторів ВАТ "Київхімволокно" на загальну суму 54 410 712,91 грн. Постановою Господарського суду міста Києва від 06.06.2017 ВАТ "Київхімволокно" визнано банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру, ліквідатором банкрута призначено арбітражного керуючого Лахненка Є.М..

В ході проведення ліквідаційної процедури виявлені майнові активи, реалізовані на аукціоні з продажу майна ВАТ "Київхімволокно", внаслідок чого сформовано ліквідаційну масу, яка була скерована на погашення витрат, пов'язаних з проведенням ліквідаційної процедури, виплату основної грошової винагороди арбітражному керуючому, погашення вимог кредиторів. У зв'язку з недостатністю майнових активів боржника, непогашеними залишились деякі кредиторські вимоги.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 25.02.2019 у справі № 910/18271/16 затверджено звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс банкрута, а також ліквідовано банкрута - ВАТ "Київхімволокно" як юридичну особу у зв'язку з банкрутством.

13.05.2019 Товариство з обмеженою відповідальністю "УКРСКЛАДСЕРВІС" (далі - ТОВ "УКРСКЛАДСЕРВІС") звернулося до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило поновити строк на апеляційне оскарження та скасувати ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.02.2019. Вимоги скарги, зокрема, мотивовані тим, що скаржник не брав участі у розгляді справи про банкрутство №910/18271/16, але вважає, що оскаржуваною ухвалою місцевого господарського суду було вирішено питання про його права та інтереси, оскільки права скаржника були порушені під час продажу на аукціоні майна боржника.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 16.01.2020 закрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою ТОВ "Укрскладсервіс" на ухвалу господарського суду міста Києва від 25.02.2019 на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 254 ГПК України учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції.

Тобто, вказана стаття визначає коло осіб, які наділені процесуальним правом на апеляційне оскарження судового рішення, які поділяються на дві групи - учасники справи, а також особи, які участі у справі не брали, але судові рішення стосується їх прав, інтересів та (або) обов'язків. При цьому, на відміну від оскарження судового рішення учасником справи, не залучена до участі у справі особа повинна довести наявність у неї правового зв'язку зі сторонами спору або безпосередньо судовим рішенням через обґрунтування наявності трьох критеріїв: вирішення судом питання про її (1) право, (2) інтерес, (3) обов'язок і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним.

З аналізу норм ГПК України слідує наступний алгоритм дій суду апеляційної інстанції у разі надходження апеляційної скарги від особи, яка не приймала участі у розгляді справи, але вважає, що судом в оскаржуваному рішенні вирішено питання про її права та інтереси: суд має першочергово з'ясувати, чи стосується оскаржуване судові рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника і лише після встановлення таких обставин вирішити питання про залучення такої особи у якості третьої особи та про скасування судового рішення, а у випадку встановлення, що права заявника оскаржуваним судовим рішенням не порушені та питання про її права і обов'язки стосовно сторін у справі судом першої інстанції не вирішувалися - закрити апеляційне провадження, оскільки в останньому випадку така особа не має права на апеляційне оскарження рішення суду.

З'ясовуючи питання про те, чи стосується оскаржуване судові рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника, суд апеляційної інстанції вірно виходив з того, що законодавством про банкрутство передбачено певну процедуру набуття кредиторами статусу учасника провадження у справі про банкрутство, яка формалізується ухвалою суду про визнання поданих вимог кредитора боржника, і дозволяє таким кредиторам оскаржувати прийняті у справі судові рішення. Разом з тим, у справі про банкрутство, що здійснюється за загальною процедурою особа, яка має до боржника кредиторські вимоги, набуває саме процесуального статусу кредитора – сторони та учасника провадження у справі про банкрутство з правом на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень, які визначають права та обов'язки учасників провадження у справі про банкрутство, після звернення із заявою із кредиторськими вимогами у справі про банкрутство, розгляду такої заяви судом та визнання його вимог до боржника господарським судом з прийняттям відповідного рішення.

З матеріалів справи вбачається та не заперечується скаржником, що він не є кредитором боржника та його не було залучено до участі у справі, а відтак підлягає встановленню, чи стосується оскаржуване рішення місцевого господарського суду прав та обов'язків скаржника.

Особа, яка подає апеляційну скаргу в порядку статті 254 ГПК України, повинна довести, що оскаржуване судове рішення прийнято про її права, інтереси та (або) обов'язки і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним, що означає, що скаржник в апеляційній скарзі має чітко зазначити, в якій частині оскаржуваного ним судового рішення (в мотивувальній та/або резолютивній) прямо вказано про його права, інтереси та (або) обов'язки, та про які саме.

При цьому, слід враховувати, що рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, лише тоді, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не може братися до уваги.

Як встановлено судом апеляційної інстанції, обґрунтовуючи право на звернення до суду з апеляційною скаргою, скаржник зазначав про порушення його прав під час продажу на аукціоні майна ВАТ "Київхімволокно" (боржника у справі). На переконання скаржника, підготовка та проведення другого повторного аукціону з продажу майна боржника по лоту №1, який спочатку був призначений на 23.02.2018, але незаконно скасований і фактично проведений 30.08.2018, відбулися з грубим порушенням Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Відповідно до частини третьої статті 55 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» результати аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть бути визнані в судовому порядку недійсними. Визнання результатів аукціону недійсними тягне за собою визнання недійсним укладеного з переможцем договору купівлі-продажу.

При вирішенні спорів про визнання прилюдних торгів або аукціону недійсними, слід встановити таке: чи мало місце порушення вимог законодавства при проведенні прилюдних торгів або аукціону; чи вплинули ці порушення на результати торгів та аукціону; чи мало місце порушення прав і законних інтересів позивача, який оспорує результати торгів або аукціону.

Судом апеляційної інстанції було встановлено, що спірне нерухоме майно боржника тричі було виставлено ТБ "Київська універсальна біржа" для продажу на аукціоні: 23.02.2018, 30.03.2018 та 30.08.2018.

Аукціон, призначений на 23.02.2018, було скасовано; аукціон 30.03.2018 визнано таким, що не відбувся; аукціон 30.08.2018 визнано таким, що відбувся і переможцем визначено ТОВ "Лоренс Фінанс".

Разом з тим, наявні у справі матеріали свідчать про те, що скаржник мав намір прийняти участь лише в аукціоні, який було призначено на 23.02.2018, подав відповідну заявку та оплатив гарантійний внесок.

Докази вчинення скаржником аналогічних дій з метою участі у аукціонах, оголошених на 30.03.2018 та на 30.08.2018, суду не надано, як і не доведено, що скаржник був позбавлений або обмежений права та можливості взяти участь в цих аукціонах, інформація про проведення яких була відкритою та загальнодоступною.

Доводи скаржника про те, що він, як потенційний покупець спірного нерухомого майна боржника мав на меті запропонувати значно вищу ціну за майно ніж та, за яку майно було реалізовано на аукціоні 30.08.2018, по своїй суті є припущеннями та не можуть слугувати самостійною підставою для скасування результатів аукціону 30.08.2018, в якому скаржник не виявив бажання прийняти участь.

У цій справі колегія суддів КГС ВС вважає за необхідне звернутися до правової позиції, викладеної у постанові судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 02.10.2019 у справі № 5006/5/396/2012, згідно з якою вимагати визнання недійсним результатів аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть боржник (зокрема арбітражний керуючий від імені боржника,) кредитори, зареєстровані учасники аукціону, особи, які вважають себе власником майна, що виставляється на аукціон. Інші особи, які бажали взяти участь в аукціоні (мали інтерес), та не були зареєстровані і не змогли взяти участь в аукціоні, з такими вимогами звертатись не можуть.

Суд враховує, що порушення, невизнання або оспорювання суб'єктивного права є підставою для звернення особи за захистом цього права із застосуванням відповідного способу захисту. Разом з тим, обраний спосіб захисту має бути ефективним, відповідати змісту порушеного права та забезпечувати реальне поновлення прав особи, за захистом яких вона звернулася до суду.

У разі, коли особа не змогла взяти участь або перемогти в аукціоні, визнання недійсним результатів аукціону саме по собі взагалі не поновлює її прав, адже її правове становище внаслідок визнання аукціону недійсним ніяк не змінюється. Тому застосування даного "способу захисту" на вимогу учасника, інтерес якого порушений, є неприпустимим. Відповідальність організатора аукціону перед особами, які не змогли взяти участь або перемогти на аукціоні передбачена у статті 53 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Це і є належним способом захисту правомірного інтересу цих осіб. При цьому слід мати на увазі, що право на стягнення штрафу, звичайно, мають лише ті особи, які намагались взяти участь та перемогти на аукціоні.

Враховуючи викладене, колегія суддів КГС ВС погодилась з висновками Північного апеляційного господарського суду про те, що: скаржник на дату звернення з апеляційною скаргою не набув статусу сторони чи учасника у справі № 910/18271/16 про банкрутство ВАТ "Київхімволокно" і права апелянта, як потенційного покупця майна, відчуженого за результатами проведення повторного аукціону 30.08.2018, та його майнові інтереси оскаржуваною ухвалою не порушені; рішення стосовно його прав та обов'язків судом не приймалось, а тому він не наділений процесуальним правом на апеляційне оскарження прийнятих

у даній справі процесуальних документів, зокрема на оскарження ухвали Господарського суду міста Києва від 25.02.2019.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.05.2020 у справі № 910/18271/16 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89394265>

8. Щодо черговості погашення кредиторських вимог про відшкодування середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації

Середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні за своєю правовою природою не є основною чи додатковою заробітною платою, а також не є заохочувальною чи компенсаційною виплатою (зокрема, компенсацією працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати) у розумінні статті 2 Закону України "Про оплату праці", тобто середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні не входить до структури заробітної плати.

Відшкодування, яке сплачується за час затримки розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 КЗпП, не відповідає ознакам заробітної плати, які передбачені частиною першою статті 94 КЗпП, оскільки виплачується не за виконану працівником роботу, а за затримку розрахунків при звільненні. Тому, вимоги про відшкодування середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсація, повинні бути віднесені до вимог четвертої черги, а не до вимог першої черги.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА 1 на постанову Східного апеляційного господарського суду та на ухвалу Господарського суду Полтавської області в частині віднесення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації до вимог четвертої черги у справі за заявою Відкритого акціонерного товариства "Полтаваобленерго" до Державного підприємства "Виробниче об'єднання "Знамя" про визнання банкрутом, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 працював на Полтавському заводі «Знамя» в період з 04.03.2013 до 03.06.2019 на різних посадах, що підтверджується записом в трудовій книжці. При звільненні ОСОБА_1 не була виплачена належна йому від ДП "Виробниче об'єднання "Знамя" заробітна плата.

Зважаючи на те, що ДП "Виробниче об'єднання "Знамя" не здійснено повний розрахунок з ОСОБА_1 при звільненні, останнім в ході ліквідаційної процедури ДП "Виробниче об'єднання "Знамя" на адресу господарського суду подано заяву з грошовими вимогами до боржника.

Ухвалою Господарського суду Полтавської області, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, визнано грошові вимоги ОСОБА_1 в сумі 1 050 786,41 грн, з яких: 441 114,56 грн заборгованість із заробітної

плати на день звільнення – вимоги першої черги та 609 671,85 грн (середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні і компенсація) – вимоги четвертої черги. Зобов'язано ліквідатора Державного підприємства "Виробниче об'єднання "Знамя" включити визнані вимоги до реєстру вимог кредиторів банкрута.

Не погоджуючись з винесеною ухвалою суду в частині віднесення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації до вимог четвертої черги, ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з приписами статті 47 Кодексу законів про працю України роботодавець зобов'язаний виплатити працівникові при звільненні всі суми, що належать йому від підприємства, установи, організації у строки, зазначені в статті 116 Кодексу, а саме, в день звільнення або не пізніше наступного дня після пред'явлення звільненим працівникам вимоги про розрахунок. Невиконання з вини власника або уповноваженого ним органу розрахунку з працівником у зазначені строки є підставою для відповідальності, передбаченої статтею 117 Кодексу, тобто виплати працівникові його середнього заробітку за весь час затримки по день фактичного розрахунку.

Згідно статті 34 Закону України "Про оплату праці" встановлена компенсація працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку із порушенням строків її виплати, яка провадиться відповідно до індексу зростання цін на споживчі товари і тарифів на послуги у порядку, встановленому чинним законодавством.

Компенсація у праві - є формою фінансового відшкодування збитків за порушення прав.

Тобто, це є збитки, а не основна заробітна плата, термін якої визначено статтею 1 Закону України "Про оплату праці", а структура заробітної плати встановлена статтею 2 Закону України "Про оплату праці", за змістом якої заробітна плата складається з основної та додаткової заробітної плати, а також з інших заохочувальних та компенсаційних виплат.

Основна заробітна плата - це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки), яка встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата - це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці, яка включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати, до яких належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

При цьому, інші виплати, що не належать до фонду оплати праці, встановлені в розділі 3 Інструкції зі статистики заробітної плати, затверджені наказом Держкомстату від 13.01.2005 №5, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 27.01.2004 за № 114/8713. Згідно з пунктом 3.9 розділу 3 зазначеної Інструкції до них відносяться суми, нараховані працівникам за час затримки розрахунку при звільненні.

Невиплата звільненому працівникові всіх сум, що належать йому від власника або уповноваженого ним органу, є триваючим правопорушенням, а отже, працівник може визначити остаточний обсяг своїх вимог лише на момент припинення такого правопорушення, яким є день фактичного розрахунку.

Таким чином, для встановлення початку перебігу строку звернення працівника до суду з вимогою про стягнення середнього заробітку за весь час затримки розрахунку при звільненні визначальними є такі юридично значимі обставини, як невиплата належних працівникові сум при звільненні та факт проведення з ним остаточного розрахунку.

Отже, стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні за своєю правовою природою є спеціальним видом відповідальності роботодавця, який нараховується у розмірі середнього заробітку і спрямований на захист прав звільнених працівників щодо отримання ними в передбачений законом строк винагороди за виконану роботу (усіх виплат, на отримання яких працівники мають право згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій).

Середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні за своєю правовою природою не є основною чи додатковою заробітною платою, а також не є заохочувальною чи компенсаційною виплатою (зокрема, компенсацією працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати) у розумінні статті 2 Закону України "Про оплату праці", тобто середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні не входить до структури заробітної плати.

Відповідно до частини першої статті 94 КЗпП заробітною платою є винагорода, яка виплачується працівникові за виконану ним роботу. Відшкодування, яке сплачується за час затримки розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 КЗпП, не відповідає цим ознакам заробітної плати, оскільки виплачується не за виконану працівником роботу, а за затримку розрахунків при звільненні. Тому відшкодування, передбачене статтею 117 Кодексу законів про працю України, хоча і розраховується, виходячи з середнього заробітку працівника, однак не є заробітною платою.

З огляду на викладене, доводи ОСОБА_1 у касаційній скарзі, що середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні та компенсація не відносяться до заробітної плати та суди попередніх інстанцій помилково віднесли вказані вимоги до вимог четвертої черги, тоді як такі вимоги повинні бути віднесені до вимог першої черги визнані колегією КГС ВС безпідставними та необґрунтованими.

Постанову Східного апеляційного господарського суду від 04.02.2020 та ухвалу Господарського суду Полтавської області від 05.11.2019 у справі № 8/568, в частині віднесення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації до вимог четвертої черги залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.05.2020 у справі №8/568 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89212760>

9. Щодо поширення дії мораторію на задоволення вимог кредиторів на залік забезпечених вимог до боржника в рахунок ціни майна

Зміст поняття «стадія продажу майна» (частина третя статті 19 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна (частина перша статті 49 Закону України «Про іпотеку»), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного статтею 49 Закону України «Про іпотеку», є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов'язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, при придбанні у порядку статті 49 Закону України «Про іпотеку» предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», немає.

Відтак, у такій ситуації дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини, а дії осіб щодо здійснення переходу права власності на спірне майно до стягувача є такими, що суперечать вимогам законодавства.

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 31.10.2019 та ухвалу Господарського суду Волинської області від 12.09.2019 за заявою ліквідатора ТОВ «ІНВЕСТ+» арбітражного керуючого Рабана М.Т. про визнання протиправним та скасування результатів електронних торгів щодо реалізації нежитлових приміщень, акта про реалізацію предмета іпотеки нежитлового приміщення, свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів, рішення приватного нотаріуса «Про державну реєстрацію прав та їх обтяжень» та про витребування у ОСОБА_1 нерухомого майна - нежитлових приміщень у справі за заявою ОСОБА_3 про банкрутство ТОВ «ІНВЕСТ+», і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

26.11.2018 ухвалою Господарського суду Волинської області заяву ОСОБА_1 з вимогами до боржника було задоволено; визнано у встановленому порядку

доведені вимоги ОСОБА_1 до ТОВ «ІНВЕСТ+» на загальну суму 13 812 737, 61 грн, які підлягають включенню до реєстру вимог кредиторів, як такі, що забезпечені заставою майна боржника та підлягають позачерговому погашенню. 23.05.2019 ухвалою суду було затверджено реєстр вимог кредиторів, у відповідності до якого загальна сума грошових вимог до боржника становить 32 600 694, 09 грн, з яких: 18 791 480, 48 грн – конкурсні вимоги; 13 809 213, 61 грн – забезпечені вимоги.

Крім того, 26.10.2016 за заявою стягувача – ОСОБА_1, відділом примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Львівській області було відкрито виконавче провадження № 52752479 з примусового виконання виконавчого листа, виданого для примусового виконання рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 29.06.2016 у справі про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки від 23.10.2014, укладеним між ОСОБА_1 та ТОВ «ІНВЕСТ+», а саме на нерухоме майно - нежитлові приміщення «Е (1-2)» в рахунок погашення заборгованості ТОВ «Альтер Топ» за договором грошової позики від 23.10.2014, укладеним між ОСОБА_1 та ТОВ «Альтер Топ», шляхом проведення прилюдних торгів в межах процедури виконавчого провадження, з початковою вартістю для реалізації предмета іпотеки, яку визначено як погоджену сторонами в договорі іпотеки заставну вартість предмета іпотеки.

01.12.2016 на веб-сайті ДП СЕТАМ було опубліковано оголошення про реалізацію у межах виконавчого провадження № 52752479 лоту № 186132 – предмета іпотеки.

26.07.2018 на веб-сайті ДП «СЕТАМ» розміщено протокол № 347727, у відповідності до якого електронні торги з реалізації предмета іпотеки (нежитлових приміщень будівлі «Е (1-2)» загальною площею 650, 60 кв. оголошено такими, що не відбулися, з підстав того, що від жодного учасника не надійшла цінова пропозиція.

30.07.2018 ОСОБА_1 звернувся до відділу примусового виконання судових рішень із заявою № 4898/021-5 про придбання предмета іпотеки за початковою ціною, шляхом заліку своїх вимог в рахунок ціни продажу.

29.08.2018 державним виконавцем було складено акт про реалізацію предмета іпотеки (нежитлових приміщень будівлі «Е (1-2)», який затверджено 29.08.2018 начальником відділу примусового виконання судових рішень. Згідно з даним актом в порядку статті 61 Закону України «Про виконавче провадження», статті 41 Закону України «Про іпотеку» було передано на реалізацію нежитлові приміщення будівлі «Е (1-2)» з початковою вартістю для реалізації предмета іпотеки, яку визначено як погоджену сторонами в договорі іпотеки заставну вартість предмета іпотеки, шляхом проведення прилюдних торгів в межах процедури виконавчого провадження. На підставі протоколу торгів та акта про реалізацію предмета іпотеки приватним нотаріусом видано ОСОБА_1 свідоцтво про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів; здійснено відповідний запис про право власності в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

29.07.2019 ліквідатор ТОВ «ІНВЕСТ+» арбітражний керуючий Рабан М.Т., який вважав, що в період дії мораторію на задоволення вимог кредиторів відбулось індивідуальне задоволення вимог забезпеченого кредитора у справі № 903/69/18 - ОСОБА_1, подав до Господарського суду Волинської області вищезазначену заяву.

Ухвалою Господарського суду Волинської області 12.09.2019, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 31.10.2019, заяву ліквідатора ТОВ «ІНВЕСТ+» арбітражного керуючого Рабана М.Т. задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Судова палата КГС ВС зазначила, що Верховний Суд неодноразово висловлював позицію щодо концентрації всіх спорів у межах справи про банкрутство. Так, за умови порушення провадження у справі про банкрутство боржника особливістю вирішення таких спорів є те, що вони розглядаються господарським судом без порушення нових справ, що узгоджується із загальною спрямованістю Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який передбачає концентрацію всіх спорів у межах справи про банкрутство задля судового контролю у межах цього провадження за діяльністю боржника, залучення всього майна боржника до ліквідаційної маси та проведення інших заходів, метою яких є повне або часткове задоволення вимог кредиторів.

З моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, який змінює весь комплекс юридичних правовідносин боржника.

Поряд з іншими принципами правового регулювання відносин неплатоспроможності суттєве значення має принцип судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, який розпочинається з призначення розпорядника майна чи ліквідатора банкрута. Цей принцип полягає, серед іншого, у судовому контролі за дотриманням інтересів кредиторів стосовно збереження об'єктів конкурсної маси та інтересів боржника щодо обґрунтованості грошових претензій кредиторів, а також за збереженням балансу інтересів сторін у тому числі під час продажу майна банкрута з метою реалізації за найвищу ціну та відповідно до встановленої Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» процедури.

Тобто, з огляду на мету та цілі Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» завданням мораторію на задоволення вимог кредиторів є забезпечення збереження майнових активів боржника з метою подальшого задоволення вимог кредиторів на засадах конкурсу, який би забезпечував максимально можливу ціну предмета продажу на ринку.

У частині третій статті 19 Закону про банкрутство законодавець визначив низку заборон під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів. Зокрема, протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому

або в позасудовому порядку відповідно до законодавства. Однак, встановлені і винятки щодо дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, одним з яких є перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Відповідаючи на питання, чи зміст поняття «стадія продажу майна» (частина третя статті 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») включає в себе процедуру придбання забезпеченим кредитором у справі про банкрутство предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна (частина перша статті 49 Закону України «Про іпотеку»), судова палата виходить з такого.

У статті 41 Закону України «Про іпотеку» унормовано, що реалізація предмета іпотеки, на який звертається стягнення за рішенням суду або за виконавчим написом нотаріуса, проводиться, якщо інше не передбачено рішенням суду, шляхом продажу на прилюдних торгах, у тому числі у формі електронних торгів, у межах процедури виконавчого провадження, передбаченої Законом України «Про виконавче провадження», з дотриманням вимог цього Закону.

При цьому, продаж майна боржника відповідно до Закону України «Про іпотеку» відбувається за загальним правилом у конкурентний спосіб (прилюдні торги, електронні торги) з метою укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки з покупцем, який запропонує найвищу ціну.

Водночас, статтею 49 Закону України «Про іпотеку» встановлено спеціальну правову конструкцію задоволення забезпечених іпотекою вимог кредитора у разі оголошення торгів такими, що не відбулися. Так, протягом десяти днів з дня оголошення прилюдних торгів такими, що не відбулися, іпотекодержателі та інші кредитори боржника відповідно до пріоритету їх зареєстрованих вимог мають право придбати предмет іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна.

Проаналізувавши наведені вище норми права, судова палата КГС ВС дійшла висновку, що правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов'язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, у такій ситуації, тобто при придбанні у порядку статті 49 Закону України «Про іпотеку» предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», немає.

У подальшому законодавець змінив правову конструкцію частини першої статті 49 Закону України «Про іпотеку» і в редакції Закону від 03.07.2018 № 2478-VIII (введено в дію з 04.02.2019) зазначив, що протягом десяти днів з дня оголошення прилюдних торгів такими, що не відбулися, іпотекодержателі та інші кредитори боржника відповідно до пріоритету їх зареєстрованих вимог мають право залишити за собою предмет іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна. У цьому випадку залишення за собою предмета іпотеки

іпотекодержателем оформлюється протоколом і актом про реалізацію предмета іпотеки у порядку, встановленому статтею 47 цього Закону, а нотаріус на підставі такого акта видає свідоцтво про залишення за собою майна з прилюдних торгів, якщо прилюдні торги не відбулися.

Це ще раз підкреслює обґрунтованість висновку, що за встановлених судами обставин у цій справі не мало місця продажу майна – предмета іпотеки у розумінні статті 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Враховуючи викладене, судова палата КГС ВС відступила від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду від 31.07.2019 у справі № 922/1787/18, та дійшла висновків, що зміст поняття «стадія продажу майна» (частина третя статті 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна (частина перша статті 49 Закону України «Про іпотеку»), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного статтею 49 Закону України «Про іпотеку», є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов'язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна.

Відтак, за встановлених судами обставин у цій справі дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини, а дії осіб щодо здійснення переходу права власності на спірне майно до стягувача є такими, що суперечать вимогам законодавства.

За результатами розгляду касаційної скарги у цій справі, судовою палатою КГС ВС залишена в силі постанова Північно-західного апеляційного господарського суду та поновлена дія ухвали Господарського суду Волинської області від 12.09.2019.

Детальніше з текстом постанови судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 14.05.2020 у справі № 903/69/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89348440>

10. Щодо підстав звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору

Перебування боржника в процедурі банкрутства на стадії санації не є підставою для звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору

КГС ВС розглянув справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Бурова компанія "Букрос" в особі арбітражного керуючого Тищенко О.І. (далі – ПАТ "Бурова компанія "Букрос") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Енергопостач 11" про стягнення упущеної вигоди, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Полтавської області позовну заяву ПАТ "Бурова компанія "Букрос" у зв'язку з відсутністю доказів сплати судового збору у встановленому порядку та розмірі залишено без руху, встановлено строк для усунення недоліків, зокрема, доплати судового збору, на відповідний бюджетний рахунок з наданням документальних доказів.

ПАТ "Бурова компанія "Букрос" було подано до суду клопотання про відстрочення сплати судового збору за подання позовної заяви, в обґрунтування якого зазначено, що останній не здійснює господарської діяльності, не має в своєму активі грошових коштів та перебуває в процедурі банкрутства на стадії санації.

Ухвалою Господарського суду Полтавської області, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, в задоволенні клопотання ПАТ "Бурова компанія "Букрос" про відстрочення сплати судового збору за подання позовної заяви відмовлено, позовну заяву залишено без розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 164 ГПК України до позовної заяви додаються документи, що підтверджують сплату судового збору у встановленому порядку і розмірі, або документи, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Згідно з частиною п'ятою статті 115 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" сплата грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого у зв'язку з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство здійснюються за рахунок наявних у боржника коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника, або коштів, одержаних від продажу майна (майнових прав) боржника.

Відповідно до частини шостої статті 115 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" кредитори можуть створювати фонд для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого. Формування фонду та порядок використання його коштів визначаються рішенням комітету кредиторів та затверджуються ухвалою господарського суду.

Отже, перебування боржника в процедурі банкрутства на стадії санації не є підставою для звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору.

Положеннями статті 8 Закону України "Про судовий збір" не передбачено можливості звільнення від сплати судового збору чи відстрочення сплати судового збору за подання позовної заяви з підстав викладених в клопотанні поданому позивачем.

Враховуючи положення статті 129 Конституції України, а також положення статті 5 Закону України "Про судовий збір", господарський суд позбавлений права надавати перевагу будь-якій стороні в тому числі й у питанні відстрочення чи звільнення від сплати судового збору.

З огляду на те, що позивачем ПАТ "Бурова компанія "Букрос" не виконано вимог ухвали Господарського суду Полтавської області про залишення позовної заяви без руху та не надано доказів сплати судового збору за подання позовної заяви в розмірі встановленому Законом, КГС ВС вказує, що суди першої та апеляційної інстанції дійшли правомірного висновку про залишення позовної заяви без розгляду з підстав визначених частиною 13 статті 176 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.05.2020 у справі № 917/1423/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89212702>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2020 року / упоряд. правове управління (II) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 35 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua